

Näringsutskottets betänkande

1980/81:46

över proposition 1980/81:101 i vad avser industrigarantilån och motioner om Vänerskog AB

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1980/81:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 bilaga 8 (industridepartementet) punkt 2. Täckande av förluster i anledning av statliga industrigarantilån (avseende bl. a. Vänerskog AB),

dels två motioner från allmänna motionstiden år 1981 rörande Vänerskog AB.

Propositionen och motionerna redovisas i det följande.

Statssekreterare Robert Nilsson, industridepartementet, har införd utskottet lämnat upplysningar i ärendet.

Propositionen

Förslag

I proposition 1980/81:101 bilaga 8 föreslår regeringen under punkt 2 (s. 41) att riksdagen medger att för budgetåret 1980/81 statlig garanti för lån enligt förordningen (1978:507) om industrigarantilån m. m. och för lån till turisthotell beviljas med ytterligare 150 000 000 kr. till sammanlagt högst 450 000 000 kr.

Förslagets bakgrund och innebörd

Ramen för garantier av nämnda slag uppgår för budgetåret 1980/81 till 300 milj. kr., varav 150 milj. kr. har ställts till statens industriverks disposition. Den föreslagna ökningen av garantiramen motiveras i propositionen på följande sätt:

Med hänsyn till dels de kreditgarantier som industriverket och regeringen hittills under detta budgetår har beviljat, dels *inneliggande* ansökningar beräknas ca 130 milj. kr. av ramen ha tagits i anspråk till den 1 mars 1981.

Därutöver har regeringen den 11 december 1980 beslutat att bevilja Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (NCB) en lånegaranti på 100 milj. kr. på grund av de svårigheter som har uppkommit i bolaget. Regeringen

återkommer till riksdagen våren 1981 med förslag om NCB:s framtida struktur och finansiering. Vidare har regeringen ställt i utsikt att det krisdrabbade Vänerskog AB under vissa villkor kommer att beviljas garanti för ett lån på 50 milj. kr.

Motionerna

De båda motioner som behandlas här är följande:

1980/81:1020 av Raul Blücher (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen hemställer om åtgärder som förhindrar att nu beslutade och planerade inskränkningar vid Åmotfors Bruk får gå i verkställighet innan riksdagen har tagit ställning till regeringens aviserade helhetsplan för skogsindustrins framtid,

2. hos regeringen hemställer om åtgärder för att en motutredning i facklig regi läggs fram om Åmotfors Bruk, att brukets samhällsekonomiska förutsättningar utreds och att dessa utredningars alternativ allvarligt prövas innan några förändringar får ske,

1980/81:1021 av Raul Blücher (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen hemställer om åtgärder som förhindrar att nu beslutade och planerade inskränkningar vid Rottneros Bruk får gå i verkställighet innan riksdagen har tagit ställning till regeringens aviserade helhetsplan för skogsindustrins framtid,

2. hos regeringen hemställer om åtgärder för att en facklig motutredning läggs fram om Rottneros Bruk och att en sådan utrednings alternativ allvarligt prövas innan några andra förändringar får ske.

Utskottet

Riksdagen fastställer årligen en ram för statlig garanti enligt förordningen (1978:507) om industrigarantilån m. m. samt statlig garanti för lån till turisthotell enligt ett beslut av Kungl. Maj:t år 1965. Ramen har de senaste åren varit 300 milj. kr., varav hälften har ställts till statens industriverks disposition. Garanti för lån – och numera även för bankgaranti – lämnas enligt 1 § i den angivna förordningen för att "främja utvecklingen av främst små och medelstora företag". Enligt samma paragraf ges garantin på företagsekonomiska grunder med beaktande även av de regional- och sysselsättningspolitiska mål som staten uppställer. I den kungörelse (1960:372) som reglerade garantigivningen fram till år 1978 angavs syftet vara att "främja hemslöjd, hantverk och småindustri samt därmed jämförlig verksamhet". Målgruppens avgränsning har genom åren berörts i en del uttalanden i utredningsbetänkanden, propositioner och utskottsbetänkanden. Sammanfattningsvis torde kunna sägas att det har betraktats som självklart att huvudregeln skulle vara att endast hantverks- och småindustri-företag skulle komma i fråga men att de organ som handhaft läneverksam-

heten har fått viss frihet att röra sig på andra sidan den "något flytande" gränsen mellan småindustrieföretag och större företag. Några regeringsbeslut om industrigarantilån har särskilt uppmärksammats. Regeringen har själv till riksdagen anmält ett par fall där den ansett det nödvändigt att bevilja kreditstöd i form av lånegaranti fastän detta stöd inte stämt helt överens med de av statsmakterna antagna grunderna för stödformen. På förslag av näringsutskottet framhöll riksdagen våren 1980 "betydelsen av att gällande principer för beviljande av kreditstöd enligt förordningen (1978:507) om garantilån iakttas" (NU 1979/80:43 s. 50 f.). Konstitutionsutskottet har bl. a. granskat regeringens beslut om stöd till AB Järnförädling i Hälleforsnäs (KU 1978/79:30); i detta fall lämnades det inte opåtalat att industrigarantilån hade utnyttjats som "rådrumsstöd".

Utskottet har lämnat denna redogörelse som bakgrund till behandlingen av regeringens förslag i proposition 1980/81:101 – om tilläggsbudget II till årets statsbudget – att riksdagen skall utöka den våren 1980 fastställda garantiramen för budgetåret 1980/81 med 150 milj. kr. Ca 130 milj. kr. av ramen beräknas komma att ha tagits i anspråk till den 1 mars 1981, meddelas det i propositionen. Därutöver har, sägs det vidare, regeringen den 11 december 1980 beslutat att bevilja NCB en lånegaranti på 100 milj. kr. "på grund av de svårigheter som uppkommit i bolaget". Regeringen hänvisar därvidlag till den sedermera avlämnade propositionen 1980/81:98, som näringsutskottet kommer att behandla i sitt betänkande NU 1980/81:49. Ytterligare anförs följande: "Vidare har regeringen ställt i utsikt att det krisdrabbade Vänerskog AB under vissa villkor kommer att beviljas garanti för ett lån på 50 milj. kr." Den utvidgning av garantiramen som begärs i propositionen innebär i realiteten att den del av rambeloppet som tas i anspråk för NCB och Vänerskog återställs.

De särskilt nämnda lånegarantierna till de båda skogsbolagen – en garanti på 100 milj. kr. som redan har beviljats och en garanti på 50 milj. kr. som har ställts i utsikt – aktualiserar frågan huruvida sådana garantibeslut står i överensstämmelse med de av riksdagen angivna grunderna för garantigivningen. När det gäller garantin till NCB har denna fråga tagits upp vid konstitutionsutskottets granskning. Näringsutskottet lämnar den sålunda åsido och konstaterar blott att den del av rambeloppet som har förbrukats genom garantin till NCB rimligen bör återställas av riksdagen, så att det avsedda garantiutrymmet för "främst små och medelstora företag" kommer att stå till buds.

Det aviserade beslutet om garanti till Vänerskog AB innebär uppenbarligen också ett extraordinärt ianspråktagande av garantiramen. Skillnaden mot det förra fallet är att den nu nämnda garantin ännu inte har lämnats. När regeringen begär att rambeloppet med hänsyn till denna skall utökas med 50 milj. kr. kommer ansvaret för ett beslut om kreditgaranti till Vänerskog att de facto få bäras även av riksdagen.

På grundval av denna bedömning betraktar utskottet den senast berörda

delen i regeringens framställning om garantiramen som en begäran om en särskild lånegaranti till det krisdrabbade Vänerskog. Påfallande är då att propositionen inte innehåller några ytterligare uppgifter om Vänerskog och om de omständigheter som har föranlett regeringens ställningstagande. Utskottet har inhämtat kompletterande uppgifter från industridepartementet, vars statssekreterare dessutom har lämnat muntliga upplysningar inför utskottet. I största korthet är bakgrunden till det aviserade garantibeslutet följande.

Vänerskog AB är ett av en skogsägarförening, Vänerskog ek. för., ägt skogsindustriföretag med sågverk, massa- och pappersbruk, spånskivefabrik, plywoodfabrik och husfabrik m. m. – sammanlagt ett tjugotal enheter – i Värmlands, Västmanlands, Skaraborgs, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län. År 1979 översteg antalet anställda 4 000. Vänerskog AB gjorde under åren 1975–1979 förluster på 310 milj. kr., vilka man klarade genom att realisera anläggningstillgångar, i huvudsak kraft. Under hela år 1980 arbetade bolaget med mycket svag likviditet. För att förebygga en likviditetskris i juni, orsakad av arbetsmarknadskonflikten, beviljade regeringen Vänerskog AB ett industrigarantilån på 26 milj. kr. Till följd av fortsatt svag resultatutveckling och en påbörjad lageruppyggnad kom företaget mot slutet av året åter i en likviditetskris. Den 23 december 1980 överenskom banker och statens förhandlare om en rekonstruktion av Vänerskogskoncernen. Denna rekonstruktion innefattade eftergift från bl. a. statens och vissa kreditinstituts sida av fordringar till ett totalt belopp av 398 milj. kr. Härav svarade staten för 294 milj. kr. – lokaliseringsslån, industrigarantilån, investeringsgarantier m. m. De närmast största fordringsägare som deltog i uppgörelsen var Lantbrukarnas riksförbund (LRF) (42 milj. kr.) och Vänerskog ek. för. som har ca 23 000 medlemmar (30 milj. kr.). Sedan eftergifterna skett beviljade LRF och fyra banker – däribland Sveriges Investeringsbank AB – nya krediter till ett belopp av 95 milj. kr., vartill kom statens utfästelse om ett industrigarantilån på 50 milj. kr. Totalt blev det nya kreditbeloppet sålunda 145 milj. kr. Medlemmarna i Vänerskog ek. för. skulle medverka i rekonstruktionen genom olika åtgärder. Deras insatskapital har spärrats i tre år och likaså deras medlemslån, vilka också har gjorts räntefria. För industrilånekapital och skogsobligationer har beslutats om ränteanstånd och en spärrtid av fem år. Betalningstiden för inestående virkeslikvider har sträckts ut.

Utskottet vill mot bakgrund av inhämtade upplysningar tillstyrka att riksdagen utökar rambeloppet för industrigarantilånen under innevarande budgetår med, förutom tidigare nämnda 100 milj. kr., de 50 milj. kr. som erfordras för det utlovade industrigarantilånet till Vänerskog AB.

I detta sammanhang kan utskottet inte underlåta att rikta kritik mot att regeringen inte genom den berörda delen av proposition 1980/81:101 har lämnat riksdagen ett tillfredsställande beslutsunderlag beträffande den begärda utvidgningen av garantiramen. Särskilt vill utskottet påtala att det i

propositionen inte ens antyds att den tillämnade lånegarantin om 50 milj. kr. till Vänerskog AB utgör slutledet i ekonomiska åtaganden från statens sida som tillsammans uppgår till 344 milj. kr.

Regeringen har i proposition 1980/81:130 om industripolitikens inriktning m. m. lagt fram förslag till ändrade riktlinjer i fråga om industrigarantilån och lokaliseringsstöd i samband med rekonstruktion av krisdrabbade företag. Näringsutskottet kommer inom kort att behandla detta förslag. Med hänsyn härtill och till den pågående granskningen inom konstitutionsutskottet av det stödärende som rör NCB går näringsutskottet här inte ytterligare in på frågan om förutsättningarna för meddelande av garanti enligt förordningen om industrigarantilån.

Till sist tar utskottet i anslutning till frågan om lånegaranti till Vänerskog AB upp två motioner om åtgärder för att förhindra inskränkningar vid vissa dotterbolag till Vänerskog med rörelse i västra Värmland. Det gäller Rottneros Bruk AB i Sunne kommun och Åmotfors Bruk AB i Eda kommun, vilka driver massafabrik resp. pappersbruk. Bakgrunden – som inte närmare redovisas i motionerna – är att Vänerskogs styrelse har antagit en strukturplan som innebär att bl. a. de båda nämnda bruken skall läggas ned. Rottneros Bruk har numera sålts. I samband med ägarskiftet beräknas antalet anställda minska från ca 240 till ca 170. Om försäljning av Åmotfors Bruk pågår förhandlingar. Om dessa leder till resultat beräknas personalstyrkan komma att reduceras från ca 280 till ca 250. Motionärens yrkande är att riksdagen skall hemställa hos regeringen dels om åtgärder som förhindrar att beslutade och planerade inskränkningar vid de båda bruken får gå i verkställighet innan riksdagen har tagit ställning till en helhetsplan för skogsindustrins framtid, dels om åtgärder som leder till att fackliga motutredningar läggs fram om dessa bruk och att brukens samhällsekonomiska förutsättningar prövas innan några förändringar får ske.

Vad gäller den strukturplan för skogsindustrin som motionären ser fram emot vill utskottet fästa uppmärksamheten på att regeringen i proposition 1980/81:130 om industripolitikens inriktning m. m. meddelar att den av där angivna skäl inte avser att lägga fram någon sådan strukturplan. Att vidta åtgärder för att få till stånd "fackliga motutredningar" kan enligt utskottets mening inte vara statsmakternas sak utan bör ankomma på de fackliga organisationerna. Några möjligheter för regeringen att ingripa så att inskränkningar vid de berörda anläggningarna förhindras torde inte finnas. Med vad här sagts avstyrker utskottet de två motionerna om Rottneros Bruk och Åmotfors Bruk.

Utskottet hemställer

1. beträffande *industrigarantilån m. m.*
att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:101 bilaga 8 punkt 2 medger att för budgetåret 1980/81 statlig garanti för lån enligt förordningen (1978:507) om industrigarantilån m. m. och

för lån till turisthotell m.m. beviljas med ytterligare 150 000 000 kr. till sammanlagt högst 450 000 000 kr.,

2. beträffande *Rotneros Bruk*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1021,
3. beträffande *Åmotfors Bruk*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1020.

Stockholm den 2 april 1980

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Lilly Hansson (s), Bengt Sjönell (c), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Karl Björzén (m), Ingegärd Oskarsson (c), Birgitta Johansson (s), Per Westerberg (m) och Ivar Franzén (c).